

OD ISTOG PISCA

ČOVEK PO IMENU UVE
MOJA BAKA VAM SE IZVINJAVA
BRIT-MARI JE BILA TU
PUT DO KUĆE SVAKOG JUTRA SVE JE DUŽI
POSLEDNJA PRILIKA

UZNEMIRENI LJUDI

FREDRIK BAKMAN

Preveo sa švedskog
Nikola Perišić

■ Laguna ■

PRVO POGLAVLJE

Imamo pljačku banke. Talačku krizu. Hitac iz pištolja. Hodnik pun policajaca koji samo što nisu upali u stan. A do svega toga došlo je lako, mnogo lakše nego što bi se to možda moglo pomisliti. Bila je potrebna samo jedna baš, baš loša ideja.

Ovo je priča o mnogo čemu, ali pre svega o idiotima. Zato treba odmah reći da je uvek veoma lako proglasiti druge ljude idiotima, ali samo ako zaboravite da je skoro uvek idiotski teško biti ljudsko biće. Naročito ako imate i druge ljude prema kojima pokušavate da budete barem donekle pristojno ljudsko biće.

Jer u današnje vreme se od svakoga očekuje da izađe na kraj sa neshvatljivom količinom stvari. Treba da imate posao, i gde da živite, i porodicu, i treba da plaćate porez i imate uvek čist veš i setite se lozinke za svoj prokleti vaj-faj. Neki među nama nikada ne uspeju da uspostave kontrolu nad haosom, pa se naši životi samo, eto, odvijaju, Zemlja juri kroz svemir brzinom od dva miliona kilometara na sat,

a mi svuda po njenoj površini drhtimo od panike, kao neke zaboravljene čarape. Naša srca su sapuni koji nam iskliznu iz ruku čim se na sekund opustimo, i ona tada umeju nekud da odlepršaju, pa se zaljubljuju i slamaju, eto, tek tako. Mi ne upravljamo time. I zato naučimo da se pretvaramo, sve vreme, bilo da je u pitanju naš posao, naš brak, naša deca ili bilo šta drugo. Pretvaramo se da smo normalni, da imamo opšte obrazovanje, da znamo šta znači „stopa amortizacije“ i „inflatorna kretanja“. Da znamo kako seks funkcioniše. A prava istina je da o seksu znamo isto onoliko koliko i o kablovima sa USB priključkom, a za te prokletinje su nam uvek potrebna barem četiri pokušaja. (Pogrešno, pogrešno, pogrešno, EVO, najzad je ušao!) Pretvaramo se da smo dobri roditelji, a zapravo se jedino bavimo time da obezbeđujemo klincima hranu i odeću, i grdnju ako strpaju u usta žvaku koju su pronašli na podu. Jednom smo imali akvarijumske ribice i sve su uginule, a otprilike i ne znamo baš mnogo više o deci nego o akvarijumskim ribicama, pa nas ta odgovornost svakog jutra načisto prestravi. Nemamo nikakav plan, samo pokušavamo da preguramo dan, jer sutra stiže sledeći.

Ponekad osećamo bol, strašan bol, i to ni zbog čega drugog osim zbog toga što nam se čini kao da nismo u svojoj koži. Ponekad nas obuzme panika jer treba platiti račune i moramo da budemo odrasli a ne znamo kako, jer je zaista zastrašujuće lako pretrpeti neuspeh u tome.

Jer svako nekog voli, i svako ko nekog voli imao je bar poneku očajnu noć tokom koje je ležao budan, nastojeći da izračuna kako sebi da priušti da i dalje bude ljudsko biće. Ponekad nas to navede da uradimo neke stvari koje nam se naknadno čine neshvatljivim, ali su tada delovale kao jedini izlaz.

Jedna jedina baš, baš loša ideja. To je sve što je potrebno.

Na primer, jednog jutra je izvesna tridesetdevetogodišnja osoba napustila kuću sa pištoljem u ruci, a to nam, kad se ovako naknadno osvrnemo na to, deluje neshvatljivo idiotski. Jer ovo je dakle priča o talačkoj krizi, ali nije trebalo to da bude. Odnosno, hoću reći, trebalo je da bude priča, ali nije trebalo da u njoj bude talačka kriza. Trebalo je da bude pljačka banke. Ali onda je, eto, sve pomalo otišlo dođavola, jer to se ponekad događa sa pljačkama banaka. I tako je ta tridesetdevetogodišnja osoba pobegla, ali nije imala plan za bekstvo, a sa planovima za bekstvo stvari stoje baš onako kako je mama te osobe uvek govorila kada bi osoba kao malo dete zaboravila kocke leda i kriške limuna u kuhinji, pa zatim morala trkom da se vraća po njih: „Ko nema u glavi, ima u nogama!“ (Ovde treba napomenuti da se kada je umrla, mama osobe koja je postala pljačkaš banke u tolikoj meri sastojala od džina i tonika da se nisu usudili na kremaciju zbog opasnosti od eksplozije, ali dobrih saveta joj nikada nije nedostajalo.) I tako se, naravno, posle pljačke banke koja na kraju nije ispala nikakva pljačka, pojavila policija, a tada je ova osoba pljačkaš potrčala koliko je noge nose, istrčala na trotoar, pa preko ulice, i uletela na prva vrata koja su iskrsla pred njom. Možda je malo preoštro nazvati pljačkaša „idiotom“ samo zbog toga, ali... znate i sami. To u svakom slučaju nije bilo naročito bistro. Naime, vrata su vodila do stepeništa, bez ikakvih drugih izlaza, pa pljačkašu nije bilo druge nego da potrči gore.

Vredi dodati i to da je ovaj pljačkaš imao sasvim normalnu kondiciju za jednog tridesetdevetogodišnjaka. Što će reći da pljačkaš dakle nije bio jedan od onih

tridesetdevetogodišnjaka iz velikih gradova koji se bore protiv krize izazvane nastupajućom četrdesetom godinom time što kupuju preskupe biciklističke helanke i plivačke kape zato što u duši imaju crnu rupu koja se hrani slikama sa *Instagrama*, već pre od tridesetdevetogodišnjaka koji svakodnevno konzumiraju sir i pšenično brašno na način koji bi se sa čisto medicinskog gledišta morao okarakterisati pre kao poziv u pomoć nego kao ishrana. Dakle, pljačkaš je dostigao poslednji sprat sa širom otvorenim žlezdama i disanjem koje se obično povezuje sa klubovima od one vrste koji zahtevaju tajnu lozinku izgovorenu kroz prozorče na vratima pre nego što vas puste unutra. Dakle, šanse da umakne policiji u tom trenutku bile su najblaže rečeno nepostojeće.

Ali pljačkaš se pukim slučajem baš u tom trenutku okrenuo i otkrio da su vrata jednog stana otvorena. Naime, dogodilo se da je taj stan bio na prodaju, pa se unutra odvijalo otvoreno pokazivanje stana sa puno zainteresovanih. I tu je dakle pljačkaš utrcao, zadihan i obliven znojem, sa pištoljem u pripravnosti, i tako je došlo do talačke krize.

I zatim je ispalo onako kako je ispalo: policija je opkolila zgradu, pojavili su se novinari, događaj je dospao i na televiziju. Sve se to odvijalo nekoliko sati. Zatim je pljačkaš, naravno, odustao. Nije ni imao drugog izbora. I tako je svih osam osoba, sedmoro potencijalnih kupaca i jedna agentkinja za nekretnine, pušteno na slobodu. Minut-dva kasnije, policija je upala u stan. Ali zatekla ga je praznog.

Niko ne zna kuda je pljačkaš nestao.

I to je zapravo sve što vam je potrebno da znate ovako unapred. Priča sada počinje.

DRUGO POGLAVLJE

Pre deset godina jedan čovek je stajao na jednom mostu. Ova priča se ne bavi tim čovekom. Dakle, u ovom trenutku nema potrebe da mislite o njemu. Ali naravno, sada ne možete prestati da mislite na njega, to je kao kad vam kažu „nemojte da mislite na kolače“, i vi odmah pomislite na kolače. Nemojte da mislite na kolače!

Samo treba da znate da je pre deset godina jedan čovek stajao na jednom mostu. Na samom vrhu ograde, visoko nad vodom, na kraju svog života. Sada više nemojte da mislite na to. Mislite na nešto lepše.

Mislite na kolače.

TREĆE POGLAVLJE

Dan je uoči dočeka Nove godine u jednom ne naročito velikom gradu. U sali za saslušanja unutar policijske stanice sede jedan policajac i jedna agentkinja za nekretnine. Policajac izgleda kao da mu je jedva dvadeset godina, ali je verovatno stariji, dok agentkinja za nekretnine izgleda kao da je prešla četrdesetu, ali je verovatno mlađa. Policajac ima na sebi malčice premalu uniformu, agentkinja malčice preveliki sako. Agentkinja izgleda kao da bi želela da se nalazi negde drugde, policajac nakon poslednjih petnaest minuta razgovora izgleda kao da bi želeo da se agentkinja nalazi negde drugde. Kada se agentkinja za nekretnine nervozno osmehnula i otvorila usta da nešto kaže, policajac je udahnuo i izdahnuo na takav način da nije bilo sasvim lako zaključiti da li to uzdiše ili trese nos.

„Samo mi odgovorite na pitanje“, zamolio je.

Agentkinja je žurno klimnula glavom i uzviknula:

„Šta ima?“

„Samo mi odgovorite na pitanje, kad vam kažem!“, ponovio je policajac, sa izrazom lica uobičajenim kod odraslih

ljudi koji su se u nekom trenutku tokom detinjstva razočarali u život, i zatim se više nikada nisu oporavili od toga.

„Pitali ste me kako se zove moja agencija za nekretnine!“, istrajavala je agentkinja, pritom dobujući prstima po stolu, i to tako da je policajac poželeo da na nju baci neki predmet sa oštrim uglovima.

„Ne, nisam, pitao sam vas da li je počinilac koji vas je držao kao taoca zajedno sa...“

„Zove se ŠTA IMA! Valjda shvatate? Naime, kada kupujete stan, želite da znate ŠTA sve IMA u tom stanu, zar ne? I tako, kada se javljam na telefon, uvek kažem: Dobar dan, dobili ste Agenciju za nekretnine *Šta ima!* Dakle, ŠTA IMA?“

Agentkinja za nekretnine je upravo prošla kroz jedno traumatično iskustvo, pretili su joj pištoljem i držali je kao taoca, a posle toga bi svako pričao pomalo nepovezano. Policajac se trudio da ostane strpljiv. Snažno je pritisnuo palčevima obrve, kao da se nada da su u pitanju dva dugmeta koja će, ako ih bude držao zajedno pritisnuta deset sekundi, vratiti stvarnost na fabrička podešavanja.

„O...kej. Ali sada moram da vam postavim nekoliko pitanja o stanu i počinocu“, prostenjao je.

Ovo je i za njega bio naporan dan. Policijska stanica je mala, resursi ograničeni, ali stručnosti ne nedostaje. Pokušao je da to preko telefona objasni nekom šefu šefovog šefa odmah posle talačke krize, ali je naravno bilo uzalud. Sada su nameravali da pošalju neku specijalnu istražnu grupu iz Stokholma da preuzme čitav posao. Šef nije naglasio reči „istražna grupa“ nego „Stokholm“ dok je to izgovarao, kao da treba imati supermoći da bi se došlo iz prestonice. To je pre dijagnoza, dođavola, pomislio je policajac. Palčevi su mu ostali na obrvama, jer mu je ovo bila poslednja šansa da

šefovima pokaže kako može sam da izađe na kraj sa ovim, ali kako to da izvede ako ima svedoke poput ove ovde?

„Oki-doki!“, zacvrkutala je agentkinja za nekretnine, kao da je to stvarno reč koja nešto znači.

Policajac je začkiljio u svoje beleške.

„Zar ovo nije neobičan dan za pokazivanje stana? Dan uoči dočeka Nove godine?“

Agentkinja za nekretnine odmahnu glavom, a lice joj se razvuče u kez.

„Nema loših dana kada je u pitanju Agencija za nekretnine ŠTA IMA!“

Policajac je duboko udahnuo, nekoliko puta.

„Okej. Idemo dalje. Kada ste ugledali počinioca, koja vam je bila prva reakc...“

„Zar niste rekli da ćete prvo postavljati pitanja o stanu? Rekli ste o 'stanu i počiniocu', pa sam pomislila da prvo dolazi na red...“

„Okej!“, zareža policajac.

„Okej!“, zacvrkuta agentkinja.

„Onda u vezi sa *stanom*: da li vam je dobro poznat njegov raspored?“

„Naravno da jeste, pa ja sam agentkinja za nekretnine!“, odgovori agentkinja, ipak se suzdržavši da ne doda „iz Agencije za nekretnine ŠTA IMA! DAKLE, ŠTA IMA?“, pošto je policajac već izgledao kao da priželjkuje da je municiji iz njegovog službenog pištolja malo teže ući u trag.

„Možete li da ga opišete?“

Agentkinja se sva ozari.

„Prava bombona! Ovde govorimo o jedinstvenoj prilici da pribavite ekskluzivno stanarsko pravo u mirnom kraju, koji se ipak nalazi nadomak gradske vreve. Otvoren raspored! Mnogo svetlosti!“

Policajac je prekide.

„Mislio sam na to da li postoje ostave, skriveni prostori, nešto u tom smislu...?“

„Vi ne volite otvoren raspored? Više vam se dopadaju zidovi? Naravno, i zidovi su sasvim u redu!“, odgovorila je agentkinja ohrabrujućim tonom, ali ipak uz nekakav prizvuk kao da prema njenom iskustvu ljudi koji vole zidove pripadaju istoj onoj vrsti ljudi koji vole bodljikavu žicu.

„Da li, na primer, postoje neki plakari koji nisu...“

„Jesam li pomenula mnogo svetlosti?“

„Jeste.“

„Postoje naučna istraživanja o tome da nas svetlost razveseljava! Jeste li znali za to?“

Policajac je izgledao kao da ne želi da mu iko nameće svetlost. Neki ljudi žele da sami odlučuju o tome koliko će srećni biti.

„Možemo li da se držimo teme?“

„Oki-doki!“

„Da li u stanu postoji neki prostor koji nije označen na crtežu?“

„A ceo kraj je prosto savršen za decu!“

„Kakve sad to ima veze?“

„Samo sam htela da napomenem. ŠTA sve stan IMA, znate. Tamo je za decu prosto savršeno! Odnosno, dobro... znate već, ako zanemarimo ovu današnju talačku krizu. Ali nezavisno od toga: savršeno je za decu! A znate i sami kakva su deca, ona prosto obožavaju policijske automobile!“

Agentkinja za nekretnine je veselo zavrtela rukom kroz vazduh, imitirajući policijsku sirenu.

„Mislim da je to melodija kamioneta sa sladoledom“, skrenuo joj je pažnju policajac.

„Ali ipak, razumete šta hoću da kažem“, nije se predavala agentkinja.

„Moraću da vas zamolim da mi samo odgovarate na pitanja.“

„Izvinite. Šta ste me ono pitali?“

„Koliko je tačno veliki stan?“

Agentkinja se zbunjeno osmehnu.

„Zar me nećete pitati nešto o pljačkašu? Mislila sam da ćemo pričati o pljački?“

Policajac je toliko snažno stegnuo vilice da je delovao kao da pokušava da diše kroz nokte na nogama.

„Naravno. Okej. Pričajte mi o počinioocu. Koja je bila vaša prva reakcija kada...“

Agentkinja ga žustro prekide: „Pljačkaš? Aha! *Pljačkaš* je dakle utrčao pravo u stan usred pokazivanja i uperio pištolj u sve nas! A znate li zašto?“

„Ne.“

„Otvoren raspored! U suprotnom pljačkaš nikada ne bi mogao da uperi pištolj u sve nas *istovremeno!*“

Policajac je protrljao obrve.

„Okej, onda da probamo ovako: da li u stanu ima nekih dobrih skrovišta?“

Agentkinja za nekretnine je zatreptala tako polako da je izgledala kao da je upravo shvatila šta treba da radi.

„Skrovišta?“

Policajac je zabacio glavu i namršteno pogledao u plafon. Mama mu je oduvek govorila da policajci nisu ništa drugo do dečaci kojima nikada nije pao na pamet neki drugi san. Sve dečake pitaju „šta hoćeš da budeš kad porasteš?“ i skoro svi u nekom trenutku odgovore „policajac!“, ali većina kasnije poraste i dođe na neku bolju ideju. Na trenutak je pozeleo da se to desilo i sa njim, jer bi mu dani tada možda bili malo

manje komplikovani, baš kao i porodični odnosi, možda. Njegova mama je uvek bila ponosna na njega, to treba reći, jer nije ona zapravo bila nezadovoljna njegovim izborom posla. Ona je bila sveštenica, a to je takođe posao koji se ne svodi samo na puko otaljavanje, pa ga je razumela. S druge strane, njegov tata nije odobravao što je obukao uniformu. Razočaranje uzrokovano time možda je i dalje opterećivalo mladog policajca, jer je izgledao iscrpljeno kada je ponovo okrenuo glavu prema agentkinji za nekretnine.

„Da. Naime, sve vreme pokušavam to da vam objasnim: mi mislimo da je počinilac i dalje u stanu.“

ČETVRTO POGLAVLJE

Istina je da su, kada je pljačkaš odustao, svi taoci pušteni istovremeno, kako agentkinja za nekretnine tako i svi zainteresovani kupci. Jedan policajac je držao stražu u hodniku ispred stana kada su izašli, a za sobom su zatvorili vrata tako da su se sama zaključala, pa mirno nastavili niz stepenice, izašli na ulicu, posedali u policijske automobile koji su čekali ispred da ih odvezu odatle. Policajac pred ulaznim vratima sačekao je da se njegove kolege popnu stepenicama. Jedan pregovarač je pozvao pljačkaša. Ubrzo potom policajci su upali u stan, samo da bi otkrili da je prazan. Vrata balkona su bila zaključana, svi prozori zatvoreni, a drugih izlaza nije bilo.

I onda dakle nije potrebno da neko bude Stokholmljanin da bi prilično brzo došao do zaključka kako je neko od talaca pomogao pljačkašu da pobjegne. Ili da pljačkaš uopšte i nije pobjegao.

PETO POGLAVLJE

Okej. Jedan čovek je stajao na jednom mostu. Sada mislite o tome.

Prethodno je napisao jedno pismo i poslao ga, odveo decu u školu, pa se onda popeo na samu ogradu i tako stajao i gledao dole. Deset godina kasnije jedan neuspešni pljačkaš banke uzeo je za taoce osam osoba koje su prisustvovala pokazivanju stana. Ako stojite na mostu, imate pogled sve do balkona tog stana.

Sve to, naravno, nema nikakve veze sa vama. Ili možda ima malo. Jer vi ste valjda obično, dobronamerno ljudsko biće? Šta biste vi uradili da ste videli nekog kako stoji na ogradi tog mosta? Tu ne biste mogli da pogrešite šta god da kažete, zar ne? Samo biste uradili bilo šta kako biste sprečili tog čoveka da skoči. Vi ga i ne poznajete, ali postoji taj instinkt koji nasleđujemo, i koji čini da ni strancima ne dopuštamo da oduzmu sebi život.

I tako biste pokušali da razgovarate s njim, da zadobijete njegovo poverenje, da ga nagovorite da odustane. Jer i vi

ste imali svoje strahove, i dane u kojima vas je bolelo sve ono što se ne vidi na rendgenskim snimcima, i to toliko da niste bili u stanju da to rečima opišete čak ni ljudima koji vas vole. Duboko u sebi, u sećanjima za koja možda i sami sebi poričemo da postoje, mnogi od nas znaju da je razlika između nas i tog čoveka na mostu manja nego što bismo želeli da bude. Većina odraslih je doživela neke zaista crne trenutke, pa čak ni oni prilično srećni ljudi nisu baš tako prokleta srećni sve vreme, to vam je poznato. I tako biste pokušali da ga spasete. Jer život možete završiti i greškom, ali morate sami izabrati da skočite. Morate se popeti na nešto visoko i zakoračiti napred.

Ipak ste vi jedno dobronamerno ljudsko biće. Ne biste samo stajali i gledali.

ŠESTO POGLAVLJE

Mladi policajac je dodirnuo čelo vrhovima prstiju. Tamo je napipao čvorugu veliku poput bebine pesnice.

„Kako ste to zaradili?“, upitala je agentkinja za nekretnine, pritom delujući kao da zaista, zaista želi da uz to doda „šta ima?“.

„Dobio sam po glavi“, progundao je policajac, pa pogledao u svoje papire i upitao: „Da li je počinitelj izgledao kao da je navikao na baratanje vatrenim oružjem?“

Agentkinja se iznenađeno osmehnula.

„Mislite na... pištolj?“

„Da. Je li delovao nervozno, ili kao da je već mnogo puta ranije držao pištolj u ruci?“

Policajac je svojim pitanjem pokušavao da istraži da li agentkinja misli kako je pljačkaš možda bivši vojnik. Ali je agentkinja umesto toga veselo odgovorila: „O, ne, pa pištolj nije bio pravi!“

Policajac je začkiljio prema njoj kao da nije siguran da li se šali ili je samo naivna.

„Zbog čega to kažete?“

„Pa videlo se da je u pitanju igračka! Valjda su i ostali to shvatili?“

Policajac je nekoliko trenutaka posmatrao agentkinju za nekretnine. Nije se šalila. U njegovom pogledu pojavila se trunčica saosećanja.

„Dakle, uopšte se niste... uplašili?“

Agentkinja odmahnu glavom.

„Ne, ne, ne. Ja sam shvatila da nismo zaista u opasnosti, znate. Pljačkaš uopšte nije bio u stanju da nekog povredi!“

Policajac je pogledao u svoje beleške. Shvatio je da nije shvatila.

„Želite li nešto da popijete?“, upitao je uviđavno.

„Ne, hvala. Već ste me to pitali“, bezbrižno je odgovorila agentkinja za nekretnine.

Policajac je odlučio da joj ipak donese čašu vode.

SEDMO POGLAVLJE

Istina je da nijedna od osoba koje su držane kao taoci nije znala šta se događalo između trenutka kada su njih oslobodili i policijskog upada u stan. Taoci su već bili posedali u automobile dole ispred zgrade i krenuli prema stanici kada su se policajci okupili u hodniku. Zatim su pozvali specijalnog pregovarača (koga je šef nad šefovima pozvao iz Stokholma pošto izgleda Stokholmljani smatraju samo po sebi jasnim da su jedini u stanju da razgovaraju telefonom) za pljačkaša u nadi da će ovaj pristati da sam izađe iz stana nenaoružan. Ali pljačkaš nije ništa odgovorio na to. Umesto toga se začuo pucanj iz pištolja. Kada su policajci razvalili vrata stana, bilo je već prekasno. Kada su ušli u dnevnu sobu, ugazili su u krv.